

ISLAMSKA ZAJEDNICA
U BOSNI I
HERCEGOVINI

VIJEĆE KONGRESA
BOŠNJAČKIH
INTELEKTUALACA

BOŠNJAČKA ZAJEDNICA
KULTURE
"PREPOROD"

BOŠNJAČKI INSTITUT
- FONDACIJA ADIL
ZULFIKARPAŠIĆ

HO "MERHAMED"
MDD

FONDACIJA "POPIS 2013."

PROGRAMSKI OKVIR

Kontakti

Fondacija "POPIS 2013."

dr Tarik Zaimović, Predsjednik Upravnog odbora

Branilaca Sarajeva 30, Sarajevo

Telefon: +387 61 142 928

eMail: tarik.zaimovic@efsa.unsa.ba

Verzija dokumenta

Verzija: FINAL

Date: 15/10/2012

Status: Odobreno

Sarajevo, 2012.

- PROGRAMSKI OKVIR -

Predloženi programski okvir ima za cilj adekvatno informisanje Bošnjaka o ključnim aspektima popisa i pratećih popisnica, zatim organizaciju aktivnog učešća Bošnjaka u različitim popisnim tijelima i organima – posebice u RS, kao i afirmaciju Bošnjačke dijaspore, te adekvatno razumijevanje njene uloge kada je predstojeći popis u pitanju.

ZAKONSKI OKVIR

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 21. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 3. februara 2012. godine, i na 12. sjednici Doma naroda, održanoj 3. februara 2012. godine, usvojila je Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine (u nastavku teksta: Zakon).

Zakonom se utvrđuje sadržaj, priprema, organizacija i provođenje popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini u 2013. godini (u daljnjem tekstu: popis), kao i obaveze državnih i drugih organa i organizacija uključenih u popis, obaveze i dužnosti davalaca popisnih podataka i lica koja obavljaju poslove popisa, objavljivanje popisnih rezultata i finansiranje popisa.

U skladu sa članom 20. Zakona Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine odgovorna je za sve faze (uključujući metodologiju, organizaciju, provođenje i analizu) popisa, kao i sve finansijske aspekte popisa. Ovdje je važno napomenuti da je RS donijela poseban entitetski zakon¹ koji se odnosi na popis, te u izvjesnoj mjeri derogirala i preuzela neke od nadležnosti državne agencije i prebacila ih na Zavod za statistiku RS, stvarajući zakonski "nejasnu" situaciju u pogledu nadležnosti i primjene određenih operativno-tehničkih elementa popisa. Ovaj entitetski zakon o popisu kao takav u cjelosti je nepotreban obzirom da je uloga entitetske zavoda jasno definisana u državnom Zakonu, ali ako se ima na umu da je niz odredbi u RS zakonu iz domena državne agencije, te da je entitetski zakon izbacio neke važne odredbe državnog Zakona, nameće se zaključak da je donošenje ovog zakona u RS imalo potpuno drugu pozadinu i naglašava se potreba u da predstojećem popisu, a posebno primjeni pojedinih odredbi RS zakona kao i strukturi popisnih tijela u RS, posveti posebna pažnja.

U skladu sa članom 3. Zakona popis će se provesti u periodu od 1. do 15. aprila 2013. godine, prema stanju na dan 31. marta 2013. godine u 24,00 sata (ponoć), što se smatra referentnim datumom popisa. Samim popisom trebali bi biti obuhvaćeni:

- a) državljani Bosne i Hercegovine s prebivalištem ili boravištem u Bosni i Hercegovini, bez obzira na to da li su u trenutku popisa prisutni u Bosni i Hercegovini ili su odsutni iz Bosne i Hercegovine,
- b) strani državljani s dozvolom za stalni ili privremeni boravak u Bosni i Hercegovini, bez obzira da li su u trenutku popisa u Bosni i Hercegovini ili nisu,
- c) lica bez državljanstva,
- d) domaćinstva lica iz tač. a), b) i c) i
- e) stanovi i druge stambene jedinice.

U nastavku izdvajamo najbitnije odredbe Zakona. Na početku, važno je izdvojiti da Zakon u članu 7. prilično jasno definiše kako će se tretirati ukupno stalno nastanjeno stanovništvo i u stavu (2) predviđa da:

*(2) Na osnovu definicije uobičajenog mjesta stanovanja, **lica koja su u trenutku popisa odsutna ili će biti odsutna iz svog uobičajenog mjesta stanovanja kraće od godinu dana treba da se smatraju privremeno odsutnim licima, te ih treba uključiti u ukupan broj stanovnika tog popisnog područja.** Popisana lica koja **ne zadovoljavaju kriterije** koji su postavljeni definicijom uobičajenog mjesta stanovanja u mjestu popisivanja, odnosno ne žive, niti se očekuje da će živjeti u mjestu popisivanja, u neprekidnom periodu od barem 12 mjeseci, **smatraju se privremeno prisutnim licima**, i stoga ih **ne treba računati u ukupan broj stanovništva tog popisnog područja.***

Po ovoj odredbi, dijaspora, ali i raseljena lica koja žive van Bosne i Hercegovine duže od godinu dana, ne bi trebali biti obuhvaćeni popisom prisutnog stanovništva (ref. "...*ukupan broj stanovnika popisnog područja...*") i neće ući u populaciju

¹ Zakon o organizaciji i sprovođenju popisa stanovništva, domaćinstava i stanova 2013. godine u RS

stanovnika relevantnu za unutrašnje bosanskohercegovačke odnose. U skladu sa ovim članom Zakona oni će biti tretirani u ukupno stanovništvo Bosne i Hercegovine, ali kao posebna popisna jedinica i neće biti dio "prisutnog stanovništva".

U skladu sa članom 11. Zakona (3) ukoliko popisivač u vrijeme popisivanja ne zatekne u stanu lica obuhvaćena popisom, ostavit će pismeno obavještenje o dužnosti da dostavi podatke nadležnoj popisnoj komisiji do 15. aprila 2013. godine. A su skladu sa članom 17. Zakona stav (3) "*Popisivanje se vrši svaki dan u vremenu od 09,00 do 21,00 sat u prisustvu najmanje jednog odraslog lica u domaćinstvu*". Odnosno, za popisivanje je neophodno prisustvo samo jednog punoljetnog člana domaćinstva, a ukoliko je osoba često odsutna iz domaćinstva (u inostranstvu, dijaspori ili slično), može direktno kontaktirati Popisnu komisiju jedinica lokalne samouprave (općinske popisni biro) te obaviti popis cjelokupnog domaćinstava i svih članova u saradnji sa njima.

Važne odredbe Zakona definisane su u članu 19. stav (3) koji predviđa da "*Nacionalna struktura osoblja koje radi na unosu, obradi i kontroli podataka popisa odražava nacionalnu strukturu stanovništva Bosne i Hercegovine prema posljednjem popisu stanovništva.*", te članu 26. koji definiše nadležnosti Popisne komisije lokalne samouprave, te u stavovima (2-4) definiše da nacionalna struktura komisija, instruktora i popisivača "*odražava nacionalnu strukturu stanovništva na području općina prema popisu iz 1991. godine, ako je to moguće*". Ovdje je važno naglasiti da je u entitetskom zakonu o popisu koji je donijela RS izbačen stav (3) državnog Zakona o popisu u kojem stoji; "*U sastavu popisnih komisija lokalne samouprave zastupljen je najmanje jedan predstavnik iz konstitutivnih naroda i ostalih*". Na ovaj način, na lokalnoj razini, stvara se dodatni i značajan prostor za zloupotrebe institucije *Popisne komisije lokalne samouprave* kao izuzetno važnog popisnog organa sa značajnim nadležnostima u ukupnom procesu popisa u Bosni i Hercegovini. Pored toga, u članu 7. RS Zakona dopunjena je lista zadataka lokalne popisne komisije sa veoma značajnim i prilično neuobičajenim ovlaštenjem da se "*u slučaju potrebe(mogu) ... izvrše(iti) potrebne dopune i ispravke*" na Popisnicama.

Da bi se stekla slika važnosti institucije *Popisne komisije lokalne samouprave* naredne alineje navode najvažnije nadležnosti koje ovo tijelo ima:

- rukovode pripremama, organizovanjem i sprovođenjem popisa na teritoriji opštine, odnosno grada,
- vrše izbor i imenovanje instruktora i popisivača jedinica lokalne samouprave,
- preuzimaju štampani popisni materijal i dijele ga instruktorima, koji ga dalje distribuiraju popisivačima,
- obezbjeđuju prostorije za dežurstvo i za rad u vrijeme sprovođenja popisa, kao i prostorije za rad instruktora na pregledu i prijemu popisne građe,
- vrše raspored popisivača i opštinskih, odnosno gradskih instruktora po popisnim krugovima i sastavljaju odgovarajuće spiskove,
- vrše nadzor nad radom opštinskih, odnosno gradskih instruktora i popisivača i pružaju im stručnu pomoć, posebno se brinu o pravilnoj primjeni metodoloških i organizacionih uputstava,
- preduzimaju mjere koje garantuju kompletan obuhvat jedinica popisa,
- preuzimaju popisni materijal od instruktora, organizuju i kontrolišu obuhvat i kvalitet popisnog materijala, **a u slučaju potrebe naređuju da se izvrše potrebne dopune i ispravke,**
- obezbjeđuju skladištenje popisnog materijala uz ispunjenje propisanih bezbjednosnih mjera i uslova određenih Zakonom o zaštiti ličnih podataka i drugim propisima o bezbjednosti za takve vrste materijala,
- organizuju prevoz i blagovremeno dostavljanje popisnog materijala na mjesto unošenja,
- raspoređuju kontrolore za rad u postpopisnoj kontroli kvaliteta podataka prikupljenih u popisu, po izabranim popisnim krugovima, u skladu sa instrukcijama Zavoda i Agencije,
- vrše zamjenu opravdano spriječenih, kao i nestručnih ili nesavjesnih instruktora, popisivača, a zamjenu kontrolora vrše uz saglasnost Zavoda i Agencije i
- razmatraju pritužbe građana i obavješćavaju o njima Zavod.

Ovdje je važno naglasiti da u domenu metodologije Zakon, u članu 28., definiše da je Direktor državne Agencije odgovoran za dva izrazito važna segmenta popisa:

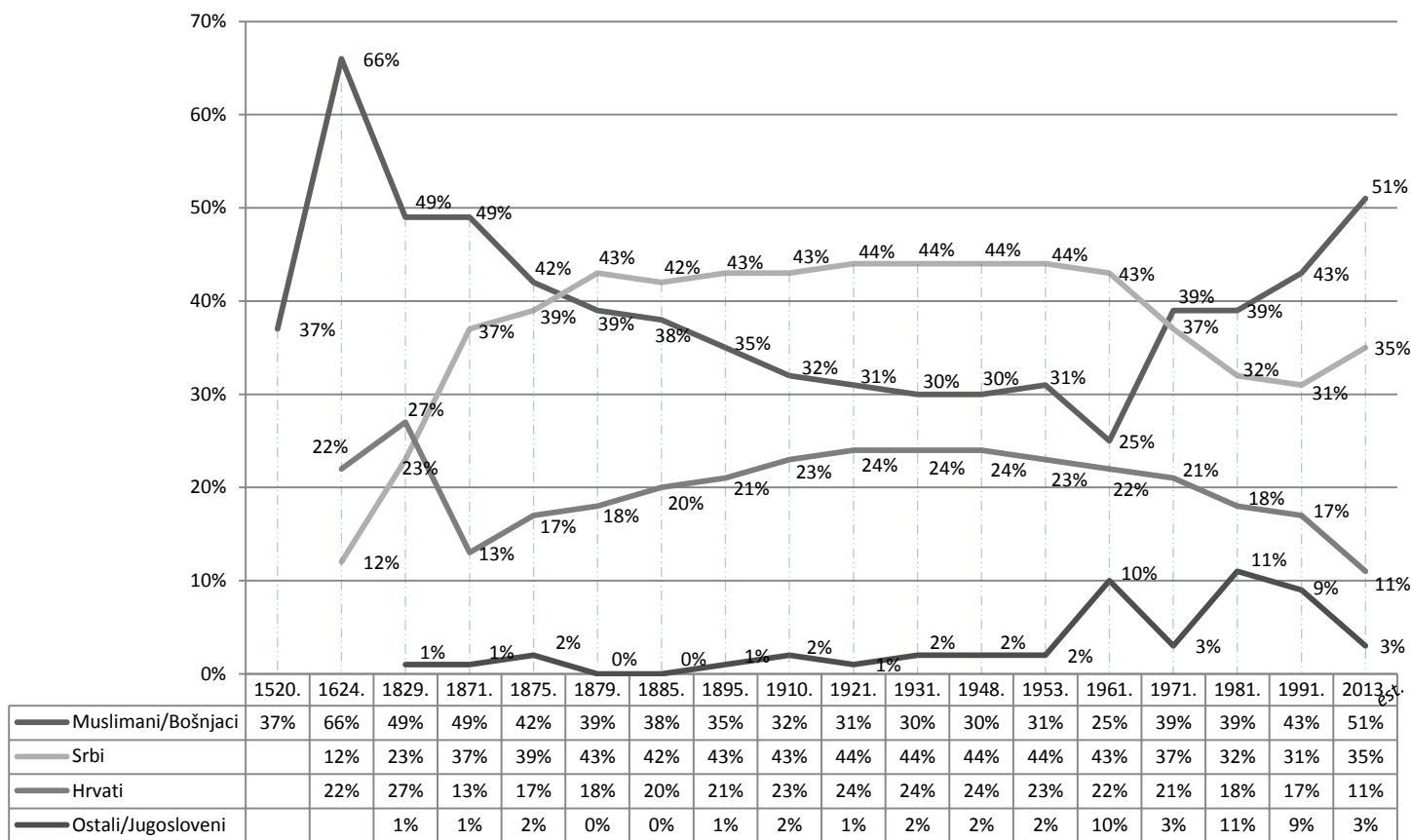
- (1) Direktor Agencije propisuje popisne obrasce (popisnica i upitnik za domaćinstvo i stan) i organizaciono-metodološka uputstva za provođenje popisa.
- (2) Direktor Agencije donosi Pravilnik o uništavanju popisne građe.

Slično je i sa entitetskim direktorima zavoda, obzirom da su oni u skladu sa zakonima odgovorni za imenovanje popisnih komisija lokalne samouprave, instruktora i popisivača, te davanja neophodnih ovlaštenja za njihov rad.

Na kraju, i pored činjenice da Zakon u članovima 23. i 24. predviđa uspostavu Centralnog popisnog biroa sa izbalansiranom nacionalnom strukturom, definirane nadležnosti su više u domenu tehnologije i preporuka kada je popis u pitanju, te je izuzetno važno u cjelokupnom procesu pripreme popisa kontinuirano voditi računa o strukturi i sadržaju popisnica, sadržaju Uputstva za popisivače i općinske instruktore, kao i strukturi različitih popisnih tijela predviđenih Zakonom.

HISTORIJAT POPISA U BIH

Naredni grafikon daje pregled dostupnih popisa i evidencija stanovništva od 1520. godine. Važno je naglasiti da se u naučnoj literaturi za metodološki ispravne popise uzimaju isključivo oni od 1879. godine, odnosno od prvog popisa koji je priredila Austro-ugarska vlast u Bosni i Hercegovini. Obzirom da mnogi autori osporavaju ovu premisu naredni grafikon daje pregled raspoloživih podataka i prije 1879. godine. Pored toga, grafikon daje procjenu procentualnog odnosa različitih etniciteta u Bosni i Hercegovini za 2013. godinu, pod uslovom da bošnjačko tijelo postigne visok stepen kohezije po pitanju nacionalnog/etničkog izjašnjavanja.

Navedeni izvori prije 1879. godine su sljedeći:

- 1520. – Turski historičar Ömer Lütfü Barkan proveo je popis baziran na religiji u Bosanskom sandžaku u periodu od 1520 - 1530. godine
- 1624. – Procjene papinskog vizitatora Pietra Massarecchia za Bosnu²
- 1829. – "*The Penny Cyclopeadia of the Society for the Diffusion of Useful Knowledge*", urednik George Long, izdavač Charles Knight i Penny Magazine, vol. 1833.- 1843. godina
- 1871. - drugi zvanični popis otomanskog carstva za Bosanski sandžak³
- 1875. – posljednji zvanični popis otomanskog carstva za Bosnu⁴

² Alija Nametak, "*Statistički podaci o broju stanovništva u BiH u posljednjih stotinu godina, s osobitom obzirom na muslimane*", Glasnik broj 3-5, 1958. godine, str. 139, te Bakir Tanović, "*Historija Bosne u okviru Osmanskog carstva*", Svjetlost, 2010.,

³ Jhon V.A. Fine, "*The medieval and Ottoman roots of modern Bosnian Society*", Cambridge, Mass, 1994. Prvi popis je urađen 1851. godine i po tom popisu u Bosanskom sandžaku (obuhvata i Novi pazar) živi oko 176 hiljada muslimana muškog stanovništva svih liva (okružja). Obzirom da nije poznat podatak o prosječnom broju djece i članova obitelji nije moguće precizno procijeniti ukupno učešće muslimanskog stanovništva u ukupnoj populaciji Bosanskog sandžaka (ref. A. Nametak, "*Statistički podaci ..*", 1958.)

⁴ Preračunata prosječna vrijednost iz različitih zvaničnih izvora.

Da bi se upotpunio prethodni grafikon važno je napomenuti i to da su Bošnjaci u popisnom periodu od 1879. godine do sve do posljednje popisa 1991. godine bili prisiljeni koristiti različite i često eksterno nametnute etničko/nacionalne i jezičke odrednice. Tako se u popisu iz 1879., 1885., i 1895. obilježje vjeroispovjesti, po kojem su se razlikovale različite nacionalne skupine, bilo *"muhamedanci"*, a tek se 1910. godine uvodi kategorija *"muslimani"*. Također, rubrika *"materinski jezik"* sadržavala je opcije *"srpsko-hrvatski"* i *"neki drugi"*. U popisu iz 1921. godine nacionalnost se iskazuje po jeziku i to jezik *"srba ili hrvata"*, a muslimani su dati pod rubrikom *"po vjeroispovijesti"*. U popisu iz 1931. godine samo je dozvoljena jugoslovenska narodnost, dok su podaci za jezik i vjeroispovijest obrađeni tek 1945. godine a *"muslimani"* su bili prisutni po modalitetu isključivo kroz islamsku vjeroispovijest bez prava na jezik.

U popisu iz 1948. godine muslimani su mogli odabrati/navesti *"Srbin-musliman, Hrvat-musliman, ili neopredjeljen-musliman"*. Ovdje je važno napomenuti, a kontekstu predstojećeg popisa u 2013. godini, da se kroz Uputstvo popisivačima iz 1948. godine te kod statističke obrade podataka posebno vodilo račun da se muslimani *"adekvatno izjasne"* i statistički spoje sa odgovarajućom nacionalnom etničkom skupinom. Sličnu situaciju imamo i kod popisa iz 1953. godine gdje je u Uputstvu za popisivače navedeno da *"...lica koja nisu bliže nacionalno opredjeljenja upisuju kao Jugosloven neopredjeljen..."*, dok kod ostalih se treba pisati *"...nacionalno neopredjeljen ..."*. Kod ovog popisa jedini raspoloživi jezik je bio srpsko-hrvatski, dok kod vjeroispovijesti imamo modalitet *"pripadnik islamske vjerske zajednice"*.

Popis iz 1961. godine bio je prvi iskorak ka modalitetu *"musliman"*, ali uz važan dodatak *"etnička pripadnost"*. Ovaj popis predstavlja najnižu zvaničnu evidenciju o *nacionalnom* izjašnjanju Bošnjaka i sa 25% deklariranih *"muslimana"* ovo je najniža statistička tačka u historiji Bosne i Hercegovine. Samo kao ilustraciju odnosa iste godine hrvati su imali 22%, dok su Jugosloveni imali rast sa 2% iz 1953. godine na čak 10%. Na popisu iz 1961. godine, u skladu sa Novosadskim dogovorom, sve do popisa u 1991. godini u rubrici jezik stoji *"srpsko-hrvatski"*.

Već na narednom popisu, 1971. godine, izbacuje se dodatak *"etnička pripadnost"* i nakon 100 godina muslimani/Bošnjaci ponovo postaju relativna većina u Bosni i Hercegovini sa 39%. U rubrici vjeroispovijest ostaje *"islamska vjeroispovijest"*. Popis 1981. godine donosi nastavak trenda nacionalnog izjašnjanja bosanskohercegovačkih muslimana sa istovjetnim procentom od 39%.

Popis iz 1991. godine donosi nove i izraženije procenete relativnog učešća muslimana u populaciji Bosne i Hercegovine sa 43%, kao i mogućnosti odabira modaliteta *"Bosanskog jezika"* koji odabire 37% stanovništva. Izbor jezika je interesantan obzirom da je kod ovog popisa *"Bosanski jezik"* ima najveće učešće od svih ponuđenih modaliteta te je za čak 11% bio viši od drugoplasirane kategorije srpskohrvatskog jezika (26%). Kada je popis iz 1991. godine u pitanju važno je naglasiti i to da i pored visokih procenata učešća *"muslimana"* u ukupnoj populaciji naknadne analize pokazuju da je kod muslimana/Bošnjaka još uvijek prisutno najveće razilaženje u pogledu nacionalne identifikacije. Tako se u analizi Zavoda za statistiku Republike Bosne i Hercegovine iz 1993. godine navodi preko 70 različitih varijanti modaliteta izjašnjenje o nacionalnoj pripadnosti, od čega kod muslimana/bošnjaka/bosanaca čak 22 raznovrsna modaliteta.

Danas, i pored zaključaka Drugog bošnjačkog sabora iz 1993. godine, sve postratne analize pokazuju da najveći dio bošnjačke/muslimanske javnosti nije svjestan potrebe za jednoobraznošću nacionalne identifikacije tako na primjer dr Dino Abazović u istraživanju iz 2007. godine nalazi da se 55,7% ispitanika opredijelilo za modalitete Musliman, dok svega 22,7% za modalitet Bošnjak. Slični podaci, uz dodatak modaliteta Bosanac, dobiveni su u nizu studija Ujedinjenih nacija, Europske komisije, te različitih NVO, ali iz različitih razloga nisu javno publikovani.

Možda slučajno, ali predložena Popisnica za popis u 2013. godini kada je u pitanju nacionalno opredjeljenje ponovo vraća *"etno-nacionalnu"* kontekstualizaciju sličnu onoj iz 1961. godine tako da pitanje koje se odnosi na nacionalno izjašnjanje glasi:

"24. Etničko/nacionalno izjašnjanje:".

NA PITANJA 24. I 25. PREMA ČLANU 12. ZAKONA O POPISU U BiH GRAĐANIN/GRAĐANKA	
24. Etničko/nacionalno izjašnjanje:	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
	Bošnjak ☒ Hrvat ☒ Srbin ☒ Ne izjašnjava se ☒
25. Izjašnjanje o vjeroispovijesti:	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
	Islamska ☒ Katolička ☒ Pravoslavna ☒ Agnostik ☒ Ateist ☒
26. Maternji jezik:	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
	Bosanski ☒ Hrvatski ☒ Srpski ☒

Na kraju, neophodno je istaći da su u nizu ranijih popisa rezultati popisa predstavljali osnovicu za ozbiljne unutrašnje promjene. Tako na primjer, nakon objave rezultata popisa iz 1910. godine i potvrde da su muslimani vlasnici 91,1% zemlje, srbi 6%, a hrvati svega 2,6% (prethodna tri popisa Austro-ugarske vlasti nisu tretirala ovo pitanje) pitanje agrarne reforme dobija potpuno novi smijer i odustaje se od otkupa zemlje po povoljnim uvjetima i izdašnim kreditima Zemaljske banke – kao neefikasnoj metodi, i počinje se sa realizacijom programa nasilnog oduzimanja zemlje koji nije okončan sve do sredine 50-tih godina (institucionaliziran zakonima iz 1919., 1946. i 1953. godine). Također, intenziviranje reforme ustava iz 1974. godine rezultat je popisnih rezultata popisa iz 1971. godine.

KLUČNA PODRUČJA U KOJIMA JE NEOPHODNO DJELOVANJE

Razmatrajući trenutne postavke predstojećeg popisa mnogo je otvorenih pitanja i potencijalnih problema. Međutim, u cilju fokusiranja ovog programa, kao i postizanja najboljih mogućih rezultata u afirmiranje bošnjačke populacije kada je učestvovanje i realizacija popisa u pitanja, u formi programskih problema formulirana su naredna četiri kritična područja djelovanja/intervencije:

(i) *Nejasna nacionalna identifikacija kod Bošnjaka*

Imajući na umu ukupne posljedice rata, posebice značajan broj protjerana i dislocirane bošnjačke populacije, zatim nedovoljnu promociju zaključaka Drugog bošnjačkog sabora iz septembra 1993. godine kao i permanentan akademski diskurs na ovu temu, nacionalna identifikacija Bošnjaka kao "Bošnjaka" je na zabrinjavajuće niskom stepenu. Opšta konfuzija između termina musliman-Bošnjak ukoliko ne bude adresirana imat će nesagledive posljedice. Pored toga, važno je napomenuti da i pored insistiranje bošnjačkih predstavnika u Centralnom popisnom briou, nije prihvaćeno automatsko objedinjavanje ovih modaliteta tako da po trenutnim postavkama **svi odgovori u modalitetima "musliman(ka)" ili "Bosanac(ka)", kao i različite varijante poput "Bošnjak-musliman", "Bosanac-musliman" i slično, statistički će se obraditi i uvrstiti u kategoriju "ostalih"**.

Važno je dodati i to da u predloženom Uputstvu za popisivače i općinske instruktore za probni popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 2012. godini koji će se realizovati u novembru ove godine stoji sljedeća instrukcija za popisivače kada su pitanja 24., 25. i 26. u pitanju (prethodna slika); "Prilikom postavljanje sljedećih pitanja (24., 25. i 26.) popisivač **ne smije da čita ponuđene modalitete** niti da vrši bilo kakav uticaj na ispitanika.". Nadalje , stoji; "**Popisivač je dužan da na ovo pitanje upiše tačno onakav odgovor kako se popisivana osoba izjasni** o etničko/nacionalnoj pripadnosti, vjeroispovijesti i maternjem jeziku". Odnosno u praksi, ukoliko osoba kaže musliman/Bosanac ili bilo koju od mogućih varijacija na pitanje 24., ili islam/musliman/mumin ili bilo koji od varijacija na pitanje 25., te bilo koji drugi jezik izuzev bosanski u pitanju 26., statistički će biti obrađena kao "Ostali" i neće ulaziti u propisnu masu konstitutivnih naroda. Na kraju, važno je spomenuti i to da od ukupno 46 pitanja na Popisnici za lica, te 36 pitanja na Popisnici za domaćinstva (ukupno 82 pitanja) **instrukcija da se ne čitaju ponuđeni modaliteti nalazi jedino kod ova tri najvažnija pitanja**. Ovdje je važno imati na umu da je "Bošnjak" ustavna kategorija i da ovako postavljena instrukcija za popisivače nije bila prisutna niti u jednoj od zemalja regiona, ali i EU. Na kraju, važno je podcrtati da se samo u proteklih petnaest dana Popisnica za lica mijenjala više puta i to bez znanja, odobrenja i koordinacije sa Centralnim popisnim biroom, a sve u cilju udovoljavanja jednoj strani – Zavodu za statistiku RS, te "odabranim" nevladinim organizacijama.

(ii) *Nepoznavanje elemenata popisnice i pratećih posljedica pojedinačnih odgovora*

Analizom postojećih popisnica jasno je vidljivo tendenciozno kompliciranje pojedinih modaliteta, kao i nejasno formuliranje važnih pitanja. Tako na primjer, pitanje broj 1. (zajedno sa pratećim pitanjima 2-7) Popisnice za lica koje determinira da li će osoba u skladu sa članom 7. Zakona biti *uključena u ukupan broj stanovnika tog popisnog područja*, ili se *neće računati u ukupan broj stanovništva tog popisnog područja* priređeno je na način da se arbitrarno razdvoji i iz popisne mase popisnog područja isključi dijaspora ali i značajna dio povratničke populacije. Pitanja, ali i ponuđeni odgovori, 4. i 5. ukoliko su neispravno odgovoreni osobu/domaćinstvo mogu u cjelosti izbaciti iz popisne mase stanovništva tog popisnog područja.

Također, pitanje koje određuje "pismenost" formulirano je na sljedeći način; "Da li je osoba sposobna da pročita i **napiše kratak tekst?**", a ponuđeni modaliteti su "Da" ili "Ne". Jasno, ovako formulirano i postavljeno pitanje imaće izuzetno negativne posljedice posebice kod starije populacije, obzirom da je formulacija "**napiše kratak tekst**" otvorena za različita tumačenja od strane popisivane osobe. Posebna opasnost kod ovog pitanja ponovo je skrivena u Uputstvu za popisivače gdje stoji "*Za osobu koja može sa razumijevanjem, i pročitati i napisati kratku, jednostavnu izjavu o svome svakodnevnom životu treba obilježiti odgovor "Da".....U skladu sa ovim, za osobu koja može pročitati i napisati samo cifre i svoje ime treba da se upiše odgovor "Ne", **kao i za osobu koja može čitati i napisati samo neku ritualnu frazu koju je naučila napamet***". Na ovaj način popisivači su dobili izuzetno velike ovlasti individualne interpretacije pismenosti tako da se lahko od pismenih osoba mogu napraviti nepismene. Ako se na to doda realna opasnost "malicioznih" popisivača onda ovo pitanje dobija posebnu dimenziju u kontekstu ukupne statističke slike Bošnjaka.

Na kraju, bitno je napomenuti i to da u Popisnici za domaćinstva kod pojedinih pitanja imamo izuzetno mnogo ponuđenih modaliteta. Na primjer kod pitanja; "Korištenje jedinice za stanovanje" imamo čak 8 ponuđenih modaliteta, zatim kod pitanja "Voda u stanu" i "Odvod otpadne vode (kanalizacija)" imamo po 5 ponuđenih modaliteta odgovora od čega je svaki "*krača rečenica*", dok kod načina snabdijevanja domaćinstva vodom za piće imamo čak 13 modaliteta odgovora. Sve ovo će rezultirati netačnim i (ili) neispravnim odgovorima i to većinom kod povratnika/dijaspore, što će opet imati nesagledive posljedice na ukupnu predstavu o bošnjačkom narodu, kao i ukupnim odnosima unutar Bosne i Hercegovine.

(iii) *Uloga dijaspori i trenutna/buduća etnička struktura Bosne i Hercegovine*

Trenutno u bosanskohercegovačkoj dijaspori živi oko 1,3 miliona⁵ Bosanaca i Hercegovaca. Svjetska banka procjenjuje da je 2005. godine broj emigranata sa prostora Bosne i Hercegovine iznosio 1.471.594 osoba⁶, što procentualno čini 37,7 % ukupne bosanskohercegovačke populacije. Procjene su da je uslijed ratnih dejstava raseljeno oko 850.000 osoba. Najveći dio ove populacije su Bošnjaci i izuzetno je važno adresirati ih, te osigurati da na odgovarajući način učestvuju u planiranom popisu. Ovo se posebno odnosi na osobe sa predratnim prebivalištem na prostoru RS-a, te Distrikta Brčko. Pored toga, trend iseljavanja/migracija iz Bosne i Hercegovine je nastavljen i u postratnom periodu. Prema raspoloživim podacima UNDP⁷ između januara 1996. godine i marta 2001. godine Bosnu i Hercegovinu je napustilo 92.000 mladih ljudi koje svakako treba obuhvatiti ovim popisom. Prema podacima zavoda za statistiku ovaj trend nastavljen je i nakon 2001. Tako, u 2010. godini u FBiH efektivni saldo migracija stanovništva iznosi -3.911 osoba, dok je za RS, iako nedostupan, ovaj broj sličnih vrijednosti.

Zemlje sa najznačajnijim brojem bosanskohercegovačke dijaspori su SAD sa oko 390.000 osoba, zatim SR Njemačka sa 157.187, Austrija sa 132.262, Slovenija sa 100.000, Švedska sa 75.000, Kanada sa 60.000, Švicarska sa 50.641, Australija sa 50.000, Italija sa 40.000, Nizozemska 24.739, Danska sa 21.037, te Norveška sa 15.500. Pored toga, tu su Srbija i Crna Gora sa 137.000, te Hrvatska sa 60.000 BH dijaspori. Dijaspore je relativno dobro organizovana kroz niz različitih udruženja, te snažnu mrežu Islamske zajednice i pripadajućih džemata.

Ovako brojna, uloga dijaspori u predstojećem popisu je nezamjenjiva i ključna, posebno u poništavanju posljedica agresije i genocida u RS. Iako ne postoje precizni podaci, UNHCR je procijenio da je etnička struktura RS 1996. godine bila 96,8% Srbi, 2,2% Bošnjaci i 1% Hrvati. Danas je ova situacija nešto bolja i procjene su da na prostoru RS živi oko 90% Srba, 8,5% Bošnjaka i oko 1,5% Hrvata, što je i dalje daleko od predratnog stanja.

Pored toga, a u kontekstu BH dijaspori, važno je imati na umu da odredbe Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine predviđaju da u ukupan broj stanovnika tog popisnog područja ulaze samo ona lica koja su u trenutku popisa odsutna ili će biti odsutna iz svog uobičajenog mjesta stanovanja **kraće od godinu dana** i da se oni trebaju smatrati privremeno odsutnim

⁵ "Pregled stanja bosanskohercegovačkog iseljništva", Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, 2008. godina

⁶ "Migration and Remittances Factbook", World Bank, 2005.

⁷ "Human Development Reports – Bosnia & Herzegovina", UNDP

licima. Odnosno, ukoliko osoba navede da je odsutna iz svog uobičajenog mjesta stanovanja **kraće od godinu dana** tada se ubraja u ukupan broj stanovnika tog popisnog područja i direktno utiče na ukupnu strukturu i relativne odnose prisutnog stanovništva u BiH. U suprotnom, ukoliko se osoba izjasni da je odsutna ili će biti odsutna iz svog uobičajenog mjesta stanovanja duže od godinu dana, ili se eventualno popiše putem diplomatsko-konzularnih predstavništva, onda ta osoba **ne ulazi u ukupan broj stanovnika tog popisnog područja**. Takve osobe će se tretirati na poseban način i mada će ući u ukupan broj stanovnika Bosne i Hercegovine, neće biti vezane za određeno popisno područje niti će imati uticaja na unutrašnje bosanskohercegovačke odnose (u praksi, ove osobe neće uticati na odnose procentualne zastupljenosti naroda na određenom području, kao ni na razini Bosne i Hercegovine).

Imajući sve ovo na umu, od vitalnog nacionalnog interesa je osigurati učešće što većeg broja bosanskohercegovačke dijaspe – posebno Bošnjaka, u predstojećem popisu i to način da se upišu u svojim predratnim prebivalištima ulazeći tako u ukupan broj stanovnika tog popisnog područja, općine i entiteta.

(iv) *Aktivnije učešće Bošnjaka u operativno-tehničkoj realizaciji popisa*

Mnogo je različitih operativno-tehničkih segmenata popisa o kojima je neophodno voditi računa, te je praktično nemoguće obuhvati ih u dokumentu ovog tipa. Međutim, radi ilustracije, ali i da bi se stekla slika o važnosti ovih tzv. operativnih aspekata popisa, važno je naglasiti da se RS još od 2008. godine aktivno priprema za ovaj popis te dugi niz godina aktivno radi na jačanju, kako kadrovskom tako i materijalnom, entitetskog zavoda za statistiku. Ovdje je važno napomenuti neke od najbitnijih područja u kojima je potrebno u što skorijem roku, te sa maksimalnim intenzitetom i znanjem djelovati. U prvom redu tu je pitanje nacionalnog sastava *Popisnih komisija lokalne samouprave – općinski popisnih komisija* gdje se već sada mora početi raditi na odabiru predstavnika, te njihovom upućivanju u bitne aspekte popisa. Također, tu je i pitanje instruktora i popisivača, koji bi također trebali biti zastupljeni u popisnim tijelima lokalne samouprave u skladu sa popisom iza 1991. godine, i ovdje je **izuzetno važno osigurati neophodan broj/kvotu lokalno prijavljenih popisivača/instruktoru**.

Pored toga, u skladu sa Zakonom član 19, stav (2), za mjesto unosa, obrade i kontrole popisnica utvrđeno je Istočno Sarajevo, odnosno sve popisnice će nakon preliminarne obrade od strane *Popisnih komisija lokalne samouprave – općinskih popisnih komisija* biti prebačene u Istočno Sarajevo na konačni unos i obradu. Izuzetno je važno osigurati adekvatnu kontrolu ovog kritičnog aspekta popisa obzirom da će se unos obavljati elektronski putem optičkih čitača, te da je softver/sistem koji će to raditi proizvod Izraelske kompanije *Top Image Systems*⁸. Pored toga, važno je imati na umu **da unos podatak putem optičkih čitača ima stepen greške od čak 30%** tako da je neophodno osigurati aktivno učešće u svakoj fazi ovog procesa, kao i svim predunosnim koracima i testiranjima. Naknadne, **manuelne kontrole nisu moguće** jer je u pitanju blizu pet miliona dokumenta, a popisna građa se nakon popisa i eventualne kontrole arhivira, a potom uništava. Jasno, RS je u svome Zakonu o organizaciji popisa jasno naglasila da je **sva popisna građa nakon unosa u nadležnosti entitetskog zavoda** tako da će eventualna post-popisna kontrola popisnica sa područja RS biti bitno otežana.

Na kraju važno je istaći da prethodno definisana područja intervencije nikako nisu i jedina, ali svakako predstavljaju najbitnije oblasti koje treba adresirati kada je predstojeći popis u pitanju. Također, neophodno je naglasiti i to da u svim dosadašnjim popisima i post-popisnoj primjeni nacionalni balans između Bošnjaka/Srba/Hrvata bio više načelne i metodološke prirode. Međutim, od rata na ovamo, a posebno od 1999. godine nadalje, svi pozitivni propisi u Bosni i Hercegovini sadržavaju odrednicu *"... u skladu sa posljednjim popisom..."* koja se odnosi na broj i strukturu rukovodilaca i uposlenika svih ministarstva, vlada, agencija/zavoda, različitih institucija, organa lokalne uprave, itd. Odnosno, ukoliko popis rezultira dijeljenjem bošnjačka na Bošnjake/muslimane/Bosance, poput situacije u Crnoj Gori gdje nakon posljednjeg popisa imamo 7,11% Bošnjaka i 3,97% Muslimana, te budemo imali značajnu disperziju između nacionalnih modaliteta muslimana, Bosanaca ili ostalih, predstojeći ustavni pregovori/aranžmani, ali i ukupni odnosi unutar Bosne i Hercegovine, vjerovatno će u cjelosti drugačije izgledati – predominantno na štetu bošnjačkog naroda.

⁸ <http://www.topimagesystems.com/>

SPECIFIČNA PROGRAMSKA PODRUČJA

U cilju adresiranja navedenih ključnih područja intervencije, ali i predupređenja potencijalnih štetnih posljedica, neophodno je prirediti i realizovati sveobuhvatan program djelovanja. Osnovni zadatak ovog programa jeste zaštita nacionalnih interesa Bošnjaka, ali i osiguranje ispravne popisne slike Bosne i Hercegovine. Neadekvatna informiranost i neupućenosti ukupne bosanskohercegovačke populacije u različite aspekte popisa sigurno će voditi ka stvaranju nepotpune i netačne statističke slike Bosne i Hercegovine, a time i svih njenih građana.

Specifične programska područja djelovanja navedena su u narednim alinejama.

– **"Public awareness" kampanja**

Kampanju javnog informisanja treba organizovati širom Bosne i Hercegovine, ali i ciljano u nizu zemalja u kojima živi većina BH dijaspora. Kampanja javnog informisanja treba uključiti različite oblike komunikacije sa građanima, i to prvenstveno kroz direktnu komunikaciju/rad na terenu sa građanima kroz prezentacije, tribine/razgovore, radionice i neformalne susrete – posebice u dijaspori, štampane info-brošure/materijale (letci, brošure, poster, billboard-i, itd.), zatim upotrebom novih medija (web sajtovi, Facebook, Youtube, Twitter, blogovi), te promociju i odnose sa medijima. Printani materijali (plakati, poster, info-brošure) moraju jasno naznačiti najbitnije aspekte popisa i najvažnija pitanja, kao i sve statističke posljedice pojedinih odgovora. Ovo se posebno odnosi na tri nacionalna pitanja, kao i pitanja vezana za mjesto stanovanja. Pored toga, važno je za određene segmente ciljane publike prirediti audiovizuelne materijale (CD, DVD), kao i strukturirane edukativne programe. U konačnici ne smije se zanemariti uticaj klasičnih medija - medijsko oglašavanje (televizija, radio, štampa). Navedene aktivnosti treba projektno postaviti, adekvatno organizovati, te uvezati sa sličnim aktivnostima između različitih institucija i organizacija.

Obzirom da će se u okviru zvaničnog državnog projekta popisa organizovati kampanja informisanja građana o predstojećem popisu, općim metodološkim elementima popisa, kao i datumima popisa, sve aktivnosti kampanje javnog informisanja u kontekstu ovog programa trebaju ciljano adresirati prethodno navedena ključna područja intervencije. Akutna pitanja navedena u prethodnim sekcijama ovog Programa neće biti adresirana kroz javnu kampanju agencija/zavoda za statistiku Bosne i Hercegovine i moraju biti posebno tretirana.

- **Afirmacija i koordinacija različitih institucija Bošnjaka i NVO**

Trenutno u Bosni i Hercegovini djeluje nekoliko jakih organizacija/institucija koje aktivno zastupaju interese Bošnjaka, kako u BiH tako i u svijetu. U kontekstu realizacije determinanti ovog program važno je osigurati koordinirano i jedinstveno djelovanje. U tom kontekstu važno je kreirati mehanizme za koordinirano djelovanje kada je predstojeći popis u pitanju, te u mjeri u kojoj je to realno, osigurati institucionalno jedinstvo i zajedničko stajalište po ključnim pitanjima. Ovo se posebno odnosi na stajalište oko pitanja nacionalnog opredjeljenja, zatim jezika, te sadržaja Uputstva za popisivače. Različita stajališta ključnih bošnjačkih institucija/organizacija, u kombinaciji sa izrazito "glasnim" anti-bošnjačkim nevladinim sektorom, mogu dodatno otežati prenošenje ključnih poruka građanima i uzrokovati dodatnu konfuziju prilikom izjašnjavanja o ključnim pitanjima popisnice.

Kao najznačajnija institucija bošnjaka Islamska zajednica ima možda i najvažniju ulogu u ukupnom procesu implementacije pojedinih segmenta ovog programa, ali i adresiranju navedenih problema. Islamska zajednica ima najsnažniju i najbolje organizovanu operativnu i kadrovsku mrežu širom Bosne i Hercegovine, te u velikoj mjeri i zemljama u kojima živi BH dijaspora. Svakako, od osnivanja uloga Islamske zajednice nije bila svedena isključivo na vjerska pitanja tako da i danas, kada je predstojeći popis u pitanju, njena uloga je višedimenzionalna. Tu se svakako nameće, čak bi se moglo reći i da je nezaobilazna, uloga Islamske zajednice u kampanji javnog informisanja/obrazovanja bošnjačke populacije širom svijeta o važnosti i različitim detaljima vezanim za popis.

Također, tu je i aktivna uloga različitog spektra komunikacijskih kanala koji stoje na raspolaganju Islamskoj zajednici, kao i nezamjenjiva uloga u povratničkim sredinama. Islamska zajednica mora biti nukleus i osnovna pokretačka snaga u organizovanju i animiranju bošnjačke populacije da uzme aktivno učešće kao članovi lokalnih popisnih komisija, popisivači, te instruktori u svojim sredinama. Pored toga, upravo mreža Islamske zajednice

omogućava formiranje jakog i aktivnog "grass-root" aktivizma (*mikro-rada na terenu*) koji predstavlja najbolji način za prenošenje znanja kao i podizanje nivoa informiranosti/svijesti Bošnjaka širom svijeta.

Pored Islamske zajednice, važno je istaći ulogu Preproda, Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca, kao i Bošnjačkog instituta kao najprominentnijih institucije bošnjaka. Pored toga, izuzetno je važno osigurati podršku različitih tzv. "ženskih" udruženja u promociji ciljeva ovog programa. Ova udruženja obično djeluju na lokalnoj razini i imaju značajan uticaj u svojim zajednicama. Obzirom na ukupne ratom izazvane demografske promjene, kao i ukupne ekonomski determinirane okonosti u BiH (procentualno bitno veći broj nezaposlenih žena), udruženja "žena", ali i ženska populacija uopće, u predstojećem popisu imat će ključnu ulogu. Njihov angažman i animiranje može imati presudnu ulogu u mnogim sredinama.

– **Aktivan rad sa dijasporom**

Uloga dijaspore u ovom popisu je ključna i svi učesnici u ovom popisu to jako dobro znaju. Jasno, interesi su različiti ali je zaključak isti – **dijaspora kroz ovaj popis determinira unutrašnje-političke odnose u Bosni i Hercegovini, te u velikoj mjeri određuje ukupnu budućnost države.** U prethodnim sekcijama su ocrtane bitne karakteristike značaja dijaspore, međutim ovdje je važno spomenuti i neke od poteškoća vezane za BH dijasporu. I pored relativno dobre uvezanost naše dijaspore, ne postoji mnogo aktivnih i organizovanih komunikacijskih mehanizama za prenošenje informacija prema BH dijaspori. TV kanali javnog servisa su prestali sa radom, a mreža privatnih RTV stanica je prilično ograničena. Institucionalna mreža Islamske zajednice ima svoja tehnička ograničenja, te ne obuhvata veliki dio bošnjačke populacije. Sama populacija je prilično disperzirana tako da će eventualni terenski rad, ali i distribucija materijala, biti otežana.

Ipak, kao kritični faktor ovog popisa, BH dijaspora se mora adekvatno adresirati te kroz angažman institucija Islamske zajednice, BH udruženja, različitih medija pa sve to aktivno uloge estradnih radnika, a najbitnije informacije vezana za predstojeći popis se moraju prenijeti. Pored toga, od izuzetne je važnosti osigurati adekvatno informisanje/obrazovanje bošnjačke dijaspore o realnim posljedicama "neadekvatnog" učestvovanja u ovom popisu obzirom da postoji velika razlika ukoliko se BH dijaspora popiše u mjestu predratnog prebivališta ili u diplomatsko-konzularnom predstavništvu (putem pošte). Organizacija informativne kampanje, distribucija plakata i info-brošura, ali i mikro-rad na terenu u formi obilazaka naših udruženja i zajednica širom svijeta, mora biti u vrhu prioriteta i sa organizacijom ovog segmenta programskih aktivnosti se mora otpočeti što prije.

Kao dio aktivne kampanje rada sa dijasporom neophodno je osigurati povoljne avio-karte iz zemalja EU i SAD u periodu popisa čime bi se direktno omogućio i stimulisao dolazak u Bosnu u vrijeme popisa. Ovo svakako treba organizovati sa Turkish airlines i BH Airlines kao dvjema kompanijama koje mogu osigurati relativno dobru pokrivenosti ključnih destinacija kada je BH dijaspora u pitanju. Na kraju, a u kontekstu BH dijaspore, važno je napomenuti da je 31. mart Uskrs tako da će u tom period u zemljama EU biti neradni dani, a i planiranje godišnjih odmora u period Uskrsa je olakšano. Također, kada je dijaspora u pitanju treba imati na umu i činjenicu da se godišnji odmori u EU obično planiraju/najavljuju krajem tekuće godine.

– **Uloga poznatih ličnosti i estradnih radnika – "grass top" aktivizam**

Saradnja sa poznatim ličnostima, posebice estradnim radnicima, koji promovišu ovaj program od izuzetne je važnosti. Ovo se posebno odnosi na animiranje dijaspore, kako za dolazak na popis tako i za prenošenje ključnih informacija vezanih za same popisnice i konkretna pitanja. Animiranje poznatih ličnosti i estradnih radnika može imati odlučujuću ulogu kada je popis u pitanju i ne smije se zanemariti. U tom kontekstu neophodno je što prije otpočeti sa pripremnim i organizacionim aktivnostima animiranja poznatih ličnosti i estradnih radnika, te adekvatnog upoznavanja sa različitim aspektima popisa i popisnica.

– **Uspostava i promocija Web-info portala**

U cilju sveobuhvatnog informisanje Bošnjaka o pitanjima popisa neophodno je prirediti detaljan dinamički Web sajt sa svim neophodnim materijalima i informacijama. Pored općih informacija, sajt treba sadržavati detaljne upute o svim koracima i elementima popisa, efektima odgovora na pojedina pitanja, pojašnjenjima vezanim za

grupu nacionalnih pitanja, te informacijama o različitim operativno-tehničkim segmentima popisa – poput lokacija Popisnih komisija lokalne samouprave, njihovom sastavu i kontakt informacijama.

Posebnu pažnju treba obratiti na značaj i upotrebe novih medija u informisanju i pridobijanju podrške tokom kampanje javnog informisanja. Mladi ljudi čija će nam podrška i učešće u popisu biti ključni, sve više koriste Facebook, Twitter, Youtube i blogove kako bi se zabavili, ali i informisali o aktuelnim dešavanjima i ključnim pitanjima. Upravo zato je važno da se u okviru ovog dijela programa ovom komunikacionom mediju obrati posebna pažnja te osigura punopravno učešće socijalnih medija u distribuciji i aktualizaciji svih informacija vezanih za popis i realizaciju popisa. Uloga socijalnih medija igrat će ključnu ulogu u informisanju BH dijaspori i mladih u BiH.

– **Promocija i afirmacija aktivnog učešća Bošnjaka u popisnim tijelima, te ostalim operativno-tehničkim aspektima popisa**

Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine definisao je različita tijela/organe koji će aktivno učestvovati u realizaciji popisa. Pored zavoda za statistiku, najznačajnija popisna tijela se nalaze na lokalnom nivou i to u formi *Popisnih komisija lokalne samouprave*. Obzirom na nadležnosti koje su dodijeljena ovom tijelu od izuzetne je važnosti da se osigura adekvatna zastupljenost Bošnjaka, te njihovo aktivno učešće u radu ovog tijela. Zakon o popisu predviđa da nacionalna struktura komisija, instruktora i popisivača treba biti u skladu sa popisom iz 1991. godine, ali je neophodno osigurati dovoljan broj prijavljenih Bošnjaka za članove ovih tijela u lokalnim zajednicama – ovo uključuje članove Popisne komisije lokalne samouprave, instruktore, pa sve do popisivača na terenu. U tom kontekstu već sada, a posebno u općinama RS, treba otpočeti sa pripremama potencijalnih članova ovih tijela. Obzirom da Zakon predviđa zastupljenost u skladu sa popisom iz 1991. godine moguće je procijeniti broj potrebnih članova popisnih komisija i popisivača, te osigurati da se adekvatan broj Bošnjaka prijavi u pomenuta popisna tijela.

INSTITUCIONALNI OKVIR ZA REALIZACIJU PROGRAMA

U cilju realizacije navedenih programskih područja, a imajući u vidu sve prethodno, najznačajnijih institucija Bošnjaka u Bosni i Hercegovini i dijaspori formirale su zajedničko pravno lice – Fondaciju "POPIS 2013.", kao okviru za koordinirani nastup i djelovanje. Organizacije osnivači Fondacije su;

- *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini* (www.rijaset.ba),
- *Bošnjačka zajednica kulture "Preporod"* (www.preporod.ba),
- *Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca* (www.vkbi.ba),
- *Bošnjački institut – Fondacija Adil Zulfikarpašić* (www.bosnjackiinstitut.ba), i
- *HO "Merhamet"* (www.merhamet.ba).

U skladu sa navedenim programskim područjima osnovni zadatak koordinacije je adekvatno informisanje Bošnjaka o svim relevantnim aspektima popisa, organizaciju aktivnog učešća Bošnjaka u različitim popisnim tijelima i organima, te informisanje bošnjačke dijaspori o važnoj ulozi koju ima kada je predstojeći popis u pitanju.

Naredne alineje daju osnovni okvir za zajedničko djelovanje;

Koordinacija predstavlja platformu/okvir za zajednički rad i djelovanje ključnih institucija Bošnjaka u Bosni i Hercegovini i dijaspori.

Osnovni cilj Koordinacije je naglasiti važnost popisa, najbitnije segmente samih Popisnica, ali i svih pratećih operativno-tehničkih aktivnosti vezanih za predstojeći popis.

Koordinacija ima za zadatak pripremu i realizaciju jedinstvenog Programa javnog informisanja i organizacije Bošnjaka u kontekstu predstojećeg popisa.

Koordinacija je odgovorna za izradu i usvajanje specifičnih programskih aktivnosti za svaku od komponenti Programa.

Odgovorna je za usaglašavanja izgleda i sadržaja kampanje javnog informisanja, kao i jedinstveni medijski nastup po pitanju predstojećeg popisa.

Aktivno će raditi na monitoringu i koordinaciji realizacije različitih Programskih aktivnosti.

Posebnu pažnju će posvetiti izradi Programa, te pratećih aktivnosti u cilju animiranja dijaspore da uzme aktivno i adekvatno učešće u predstojećem popisu.

Učestvuje u iznalaženju neophodnih sredstava i menadžmentu fondova vezanih za programske aktivnost Koordinacije.

Predstavlja okvir za koordinaciju sa ostalim udruženjima i nevladinim organizacijama.

Obzirom da realizacija ovog programa podrazumijeva dosta intenzivnu koordinaciju na više različitih razina u okviru Fondacije uspostavi će se programski timovi za pojedine aspekte programa. Timove će biti sastavljeni od predstavnika različitih institucija, kao i eksperata iz različitih oblasti, dok su sve aktivnosti navedene u Programu postavljene su tematski i nadinstitucionalno. Fondacija imala bi za cilj isključivo aktivnosti definisane Programom i nakon okončanja svih aktivnosti vezanih za popis, prestala bi sa radom.

Za početak moguće je identificirati sljedeće timove zadužene za specifična programska područja;

- *Tim za kampanju javnog informisanja*
 - Ovaj tim imao bi zadatak prirediti izgled, sadržaj i roll-out plan kampanje javnog informisanja Bošnjaka o ključnim pitanjima popisa. Također, kao jedan od važnih zadataka ovog tima bila bi i izrada Web portala (sa aktivnom komponentom društvenih mreže i socijalnih medija; Facebook, Twiter, itd.) sa svim relevantnim informacijama o samom popisu, te sa posebnim akcentom na pitanja važna za dijasporu.
- *Rad sa dijasporom – po zemljama/regionima*
 - Dijaspore predstavlja izrazito važan dio ukupnog popisa i zadatak ovog tima je osigurati intenzivnu i aktivnu koordinaciju sa različitim udruženjima u BiH dijaspori, te kroz terenski rad osigurati izradu, promociju i distribuciju materijala iz kampanje javnog informisanja sa posebnim akcentom na pitanja koja se tiču dijaspore i njenog adekvatnog učešća u popisu.
- *"Grass-top" aktivizam*
 - Rad sa poznatim ličnostima i estradnim umjetnicima predstavlja važni dio ukupne kampanje javnog informisanja. U tom kontekstu od izuzetne je važnosti animirati ključne pojedince da uzmu aktivno učešće u ukupnom procesu javnog informisanja, te osigurati njihovu koordinaciju i adekvatan rad na terenu.
- *Koordinacija nevladinog sektora*
 - Mnogo je različitih NVO koja mogu igrati aktivnu ulogu u promociji ciljeva ovog programa. Fokus posebno treba staviti na udruženja kao djeluju na lokalnoj razini i imaju značajan uticaj u svojim zajednicama – posebice " *udruženja žena*". Njihov odabir, angažman i animiranje, kao i koordinacija, imat će presudnu ulogu u mnogim sredinama, te je neophodno organizovati poseban tim koji će se baviti isključivo ovim aspektom programa.
- *Koordinacija rada na terenu i organizacija operativno-tehničkih aspekata popisa*
 - Rad na terenu, posebno u RS, predstavlja ključ uspjeha kada je popis u pitanju. Ovo se posebno odnosi na povratničke sredine, ali i RS uopće. U tom kontekstu od izuzetne je važnosti informisati Bošnjake o ključnim pitanjima popisa, te ih animirati/organizovati da

uzmu aktivno učešće u različitim popisnim tijelima – od lokalnih popisnih komisija, instruktora, kontrolora, pa sve do popisivača na terenu.

- *Program menadžment tim*
 - Sve navedeno podrazumjeva izvjesna sredstva, njihov menadžment kao i operativni menadžment svih definiranih aktivnosti. Obzirom da ova sredstva trebaju biti namjenski prikupljena i utrošena, te moraju biti u formi donacija i grantova, izuzetno je važno osigurati njihov ispravan menadžment i monitoring, te osigurati mehanizme za redovne izvještaje donatorima o utrošku sredstava.

- *Ekspertni "savjeti" Fondacije*
 - U cilju osiguranja neophodne ekspertne podrške implementaciji navedenog Programa, u okviru Fondacije formirat će se tri stručna savjeta, i to: *Demografski, Politički i Pravni savjet* Fondacije.

Ciljevi i djelatnosti definisani u Statutu Fondacije su:

- doprinos javnom informisanju građana o različitim aspektima popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini;
- prikupljanje materijalnih sredstava, pružanja intelektualne i stručne pomoći u cilju realizacije aktivnosti vezanih za djelatnost Fondacije;
- uspostavljanje i saradnja sa svim relevantnim domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama, fondacijama i udruženjima, u zemlji i inostranstvu u svrhu ostvarivanje djelatnosti Fondacije;
- podrška i priprema različitih publikacija, zatim audio i video materijala u svrhu ostvarivanje djelatnosti Fondacije;
- organizacija simpozija, naučnih skupova, tribina, konferencija, razgovara, debata u svrhu ostvarivanje djelatnosti Fondacije;
- razmjena iskustva sa istim ili sličnim organizacijama u zemlji i inostranstvu.

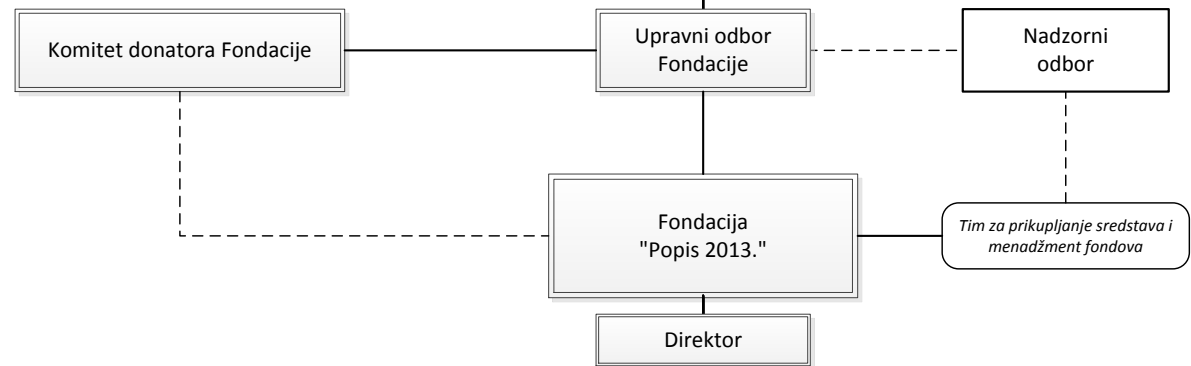
Fondacija ima Predsjednika i Upravni odbor. Za predsjednik Fondacije imenovan je *Prof. dr Hilmo Neimarlija*.

Članovi Upravnog odbora Fondacije su: *dr Tarik Zaimović*, Predsjednik; *dr Senadin Lavić*, Direktor "Preporoda"; *mr Ismail Smajlović*, predstavnik Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini; *Emir Zlatar*, Generalni sekretar Vijeća kongresa Bošnjačkih intelektualaca; *dr Abdul-Kerim Fazlić*, zamjenik Predsjednika HO "Merhamet"; *dr Edin Ramić*, Savjetnik u kabinetu Bošnjačkog člana Predsjedništva gosp. Bakira Izetbegovića; *dr Halid Genjac*, predstavnik u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH; *mr Amina Rizvanbegović Džuvić*, Direktorica Bošnjačkog instituta; te *Muamer Zukić*, u ime Reisu-l-uleme mr Huseina Kavazovića.

Naredni grafikon daje prikaz institucionalnog okvira Fondacije "POPIS 2013."

Osnivači imenuju
Upravni odbor

Programske aktivnosti:
 (i) kampanja javnog informisanja,
 (ii) koordinacija različitih institucija Bošnjaka i nevladinog sektora,
 (iii) aktivan rad sa dijasporom,
 (iv) uloga poznatih ličnosti i estradnih radnika – "grass top" aktivizam, te
 (v) afirmacija aktivnog učešća Bošnjaka u popisnim tijelima i ostalim operativno-tehničkim aspektima popisa

